

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich
Ryszard CZERNIA WSKI

Warszawa, 28 lipca 2013r.

RPO-701317-VII-720.5/12/MMa

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Pan
gen. Jacek Włodarski
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej
ul. Rakowiecka 37a
02-521 Warszawa

Spotkanie z Panem Generałem

W wyniku wizytacji prowadzonych sukcesywnie przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownicy tego Zespołu, dostrzegli problem braku właściwego informowania osadzonych o przysługujących im prawach i ciężących na nich obowiązkach, a także problem braku wprowadzenia osadzonych w zasady funkcjonowania w jednostkach penitencjarnych. Taką sytuację odnotowano np. Zakładzie Karnym w W. - B., Zakładzie Karnym w P., Zakładzie Karnym w C., Zakładzie Karnym w S. S. czy Zakładzie Karnym w R. - Z..

Część osób tymczasowo aresztowanych i skazanych wskazywała, że podczas rozmowy informacyjnej nie otrzymała kompleksowych informacji o przysługujących im prawach i ciężących na nich obowiązkach. W wyniku braku należytej znajomości zasad funkcjonowania w jednostce, zdarzały się sytuacje, w których osoby te, naruszały obowiązujące nakazy lub zakazy, narażając się tym samym na odpowiedzialność dyscyplinarną. Nadto, nie korzystały z niektórych swoich praw, nie mając o nich wiedzy.

W myśl art. 101 kodeksu karnego wykonawczego [k.k.w.] *skazanego po osadzeniu w zakładzie karnym należy bezzwłocznie poinformować o przysługujących mu prawach i ciężących na nim obowiązkach, a zwłaszcza umożliwić mu zapoznanie się z przepisami niniejszego kodeksu i regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, oraz poddać odpowiednim badaniom lekarskim i zabiegom*

sanitarnym. W odniesieniu do tymczasowo aresztowanych tożsama regulacja znajduje się w art. 210 k.k.w.

W stosunku do skazanych, obowiązek zapoznania ich z podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi wykonywania kary pozbawienia wolności nakłada również art. 79b § 1 k.k.w., który wskazuje, że skazanego przyjętego do aresztu śledczego umieszcza się w celi przejściowej, na okres niezbędny, nie dłużej jednak niż na 14 dni, dla poddania go wstępnym badaniom lekarskim, zabiegom sanitarnym i wstępnym badaniom osobopoznawczym oraz zapoznania z podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi wykonywania kary pozbawienia wolności i porządkiem wewnętrznym aresztu śledczego.

Zgodnie z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493) oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494), niezwłocznie po umieszczeniu skazanego/tymczasowo aresztowanego w celi przejściowej, wychowawca lub wyznaczony funkcjonariusz przeprowadza z nim rozmowę informacyjną, w której zapoznaje go w szczególności z prawami i obowiązkami oraz ustalonym w zakładzie/areszcie porządkiem wewnętrznym.

Także Europejskie Reguły Więzienne (Rekomendacja Rec(2006)2 Komitetu Ministrów Rady Europy) wskazują, iż w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym (pkt 30.1). Więźniowie mają prawo do posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji (pkt 30.2).

W tej mierze Reguły minimalne ONZ z 1995 r. dotyczące postępowania z więźniami również wyznaczają określony standard, zgodnie z którym każdy nowo przyjmowany więzień otrzymuje pisemną informację o przepisach, zawierającą przepisy określające postępowanie z więźniami jego kategorii, o warunkach dyscyplinarnych tego zakładu, o dozwolonych metodach zwracania się o informację oraz zgłaszania skarg, jak również o wszystkich innych sprawach umożliwiających mu uświadomienie sobie swych praw i obowiązków a także przystosowanie się do życia w tym zakładzie (pkt 35.1).

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji uważają, że obowiązek poinformowania osadzonych o przysługujących im prawach oraz ciążących na nich obowiązkach nie może być traktowany wąsko, jedynie jako zapoznanie z przepisami, a ma szerszy zakres i obejmuje udzielenie stosownych wskazówek i wyjaśnień, z uwzględnieniem poziomu intelektualnego osadzonego, jego poziomu wiedzy, wykształcenia itp. .

Zapoznanie się z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego oraz innych aktów normatywnych, bez wyjaśnienia przynajmniej ważniejszych ich zapisów, na konkretnych, wziętych z życia przykładach, nie może być równorzędne z prawidłowym pouczeniem. Należy mieć na względzie fakt, że osadzeni często nie rozumieją norm prawnych, które wynikają z udostępnionych im przepisów, nadto nie zawsze potrafią połączyć przepisy, które są zawarte w k.k.w. i aktach prawnych wydanych na jego podstawie. Ze względu na sposób pouczenia, nie rozumiejąc istoty przekazanych im w sposób nazbyt formalistyczny informacji, osadzeni często pozostają bierni i bezradni w procesie wykonawczym i karnym, o czym świadczą wciąż napływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wnioski od osadzonych o wyjaśnienie im katalogu praw i obowiązków bądź przesłanie stosownych informatorów.

Zaznaczam w tym miejscu, że dodatkowym problemem jest łączenie w praktyce rozmowy informacyjnej ze wstępną, mającą na celu ustalenie niezbędnych informacji o osadzonym. W efekcie zagadnienia pochodzące od pozbawionego wolności dominują w tej rozmowie nad informacjami personelu, czyli ustnym pouczeniem. Osadzeni skarżą się, że obowiązek ustnego pouczenia bywa cedowany na współosadzonych (tzw. starszych celi), którzy w żaden sposób nie są do takich rozmów przygotowywani i nierzadko zniekształcają informacje lub w ogóle ich nie przekazują.

Należy zatem wskazać na konieczność poświęcenia większej uwagi nowo przyjmowanym osadzonym w zakresie pouczenia ich o przysługujących im prawach i ciążących na nich obowiązkach oraz odstąpienia od formułowania komunikatu w sposób czytelny tylko dla wąskiego grona odbiorców.

¹ Por. S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 427 za Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 399.

Pragnę przypomnieć, iż z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich w 2010 r. Centralny Zarząd Służby Więziennej przygotował adresowane do cudzoziemców kompendium wiedzy o podstawowych prawach i obowiązkach skazanych i tymczasowo aresztowanych, które następnie zostało przetłumaczone na języki obce.

W mojej ocenie wskazane byłoby zatem przygotowanie lub przeredagowanie (uaktualnienie stanu prawnego, uzupełnienie o regulacje wynikające z ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, wykreślenie informacji dotyczących wyłącznie cudzoziemców, np. kontakt z urzędem konsularnym) przywołanego wyżej kompendium wiedzy o podstawowych prawach i obowiązkach skazanych i tymczasowo aresztowanych, w ten sposób by był on adresowany dla osadzonych „nie-cudzoziemców”. Tak przygotowany w formie pisemnej dokument, pracownicy Służby Więziennej mogliby przedstawiać osadzonym do zapoznania się, w szczególności podczas pobytu w celi przejściowej. Materiał ten mógłby być, ze względu na osoby mające problem ze sprawnym pisaniem i czytaniem, wzbogacony graficznymi przedstawieniami ułatwiającymi zrozumienie tekstu. Sytuacją najbardziej pożądaną do której należałoby dążyć, jest stosownie do pkt 30.2 Europejskich Reguł Więziennych i pkt 35.1 Reguł minimalnych ONZ z 1995 r. , tj. przekazywanie więźniom pisemnej wersji przekazanych im informacji.

Tak przygotowany zbiór podstawowych praw i obowiązków osadzonych winni posiadać również wychowawcy w oddziałach penitencjarnych do wypożyczenia go według potrzeb osadzonych w każdym czasie.

Problemem, który w kontekście prawa do informacji zauważają pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji podczas wizytacji jednostek penitencjarnych, jest również brak aktualnych aktów prawnych (w tym obowiązujących kodyfikacji karnych) w bibliotekach zakładów karnych i aresztów śledczych. W celu podnoszenia świadomości prawnej skazanych, przedstawiciele KMP zalecają także władzom jednostek upowszechnianie wśród osadzonych wyroków Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych, ich skutków prawnych i praktycznych.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147, z późn. zm.) zwracam się do Pana Dyrektora o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

z poważaniem
